

Nettenvissen op het IJsselmeer met de jonge vissers

In de haven van Workum liggen ruim 40 traditionele schepen om deel te nemen aan zowel de strontrace als aan de visserijweek op het IJsselmeer. Tussen alle schepen zijn twee Staverse jollen van zo'n 20 voet met visserijnummers ST48 en HL 90. Aan boord zijn jongen die gedreven zijn om het oude vak van visserman/vrouw te leren.

Het festival duurt de hele week met lezingen, culturele elementen en maritieme activiteiten en valt samen met de noordelijke herfstvakantie. Friesland ligt in het noorden van Nederland en heeft een sterke eigen identiteit. Fries is zelfs een taal en ruim 400.000 van de 660.000 inwoners in deze omgeving heeft het Fries als haar moedertaal. De meeste mensen uit andere delen van Nederland verstaan het Fries over het algemeen niet.

-Veel manieren van vooruitgang-

De kusten zijn laag en omringd met dijken. Daarbinnen is het land ook laag en plat. Er zijn veel kanalen en meren die het land in alle richtingen doorkruisen.

De start in Workum is een leuke chaos waarbij alle schepen tegelijk proberen te vertrekken. Staverse jollen hebben een 30 centimeter diepe doorlopende kielbalk als driftbeperkend middel bij het aan de wind zeilen. Over ondiep water gebruikt men graag de vaarboom. De vaarboom is in dit geval een vijf meter lang rondhout met aan de onderkant een hak om te voorkomen dat deze de grond in verdwijnt. Dezelfde vaarboom gebruikt men echter ook voor het afhouden van andere schepen en om de kop in de juiste richting te duwen. De pikhaak wordt hier ook gebruikt om het schip naar voren te trekken. Een andere manier om vooruit te komen is om bij grotere schepen langs zij te komen en jezelf langs de zijwaarden naar voren te trekken. De geluksvogel aan boord mag met een lijn vanaf de boeg op de wal springen om het schip vooruit te trekken, het zogenoemde jagen. Als je eenmaal de haven uit bent dan komt het stuk in het kanaal nog, hier komt degene met de lijn aan de wal van pas en alle omstanders wordt gevraagd te helpen. Ze gooien de lijn over het hoofd zodat ze met hun hele gewicht kunnen trekken. Met een bijna joggende pas houden ze de gang op drie à vier knopen. Zo af en toe staat er een hek op de dijk waar men overheen moet klimmen, maar door goed samenspel houden ze de vaart er in. Aan het eind van het kanaal zal Rinke, één van de bemanningsleden nog aan boord moeten komen en de jaaglijn moet worden binnengehaald zonder dat de vaart uit het schip gaat. Hier is het één grote chaos, de jaaglijn blijft hangen op de kant terwijl de snelheid toeneemt.

-Zoutwater verandert naar zoetwater-

Als de boot weer op gang komt passeren we de vuurtoren van Workum met daarachter de Stoenckherne. Hier verblijven allerlei trekvogels als ganzen, zwaluwen etc. Aan stuurboord ligt een boeienlijn langs een ondiepte. Vroeger droeg het IJsselmeer de naam Zuiderzee en was het zout water. In 1932 was dat afgelopen, een 32 kilometer lange en zeven meter hoge dijk tussen de Waddenzee die in directe verbinding staat met het Engels kanaal en de wateren daarbinnen. Deze dijk heet de Afsluitdijk en is een scheiding tussen het zoute water aan de noordwestkant en het zoete water aan de zuidoostkant. Het gebied aan de binnenkant heet het IJsselmeer. Dichterbij Amsterdam is er nog een dijk die het Markermeer afsluit. De dijken zorgden voor beter controle over het water, maar hebben en hadden grote invloed op de visserij in het gebied. Eerder waren er haring, ansjovis en paling, maar nu zijn er meer zoetwatervissen als baars, snoekbaars, snoek en de uit China

afkomstige wolhandkrab. Tijdens de visserijweek probeert de organisatie het belang duidelijk te maken van de traditionele visserij met netten aan zowel publiek als aan de overheden.

-Netten zetten tijdens het varen-

Vrij van het land is het tijd om een plek voor de netten uit te zoeken. Lenze en Yme, de twee jongste bemanningsleden hebben nog nooit eerder een net uitgezet. Het is daarom dan ook dat schipper Piet W. Bouma de koers aangeeft richting buurstad Hindeloopen. Na een stukje opkruisen met zowel grootzeil als fok worden jonen, gewichten en netten klaargemaakt om te zetten. De gebruikte netten zijn 100 meter lang en door de jonge vissers geboet en klaar gemaakt. Alles dat nodig is om boot en uitrusting klaar te maken staat centraal bij de jonge vissers onder zeil onder Stichting de Staverse Jol. De stichting is eigenaar van twee oude vissersboten. De ST48 is gebouwd in 1894 en de HL90 is gebouwd in 1901. In 2012 deed na 20 jaar eigendom Piet de ST48 over naar de nieuw opgerichte stichting, later werd de stichting ook eigenaar van de HL90. Beide schepen hebben een omvangrijke restauratie ondergaan waarbij de Jonge vissers onder zeil ook betrokken waren maar het meeste werk werd uitgevoerd door vakmensen.

Het eerste net gaat overboord, terwijl de boot rustig door zeilt. De diepte van het IJsselmeer is gemiddeld zo'n 4,5 meter en op haar diepste zo'n 9 meter. Om te laten zien dat er een Noor aan boord is wordt er een Noorse wimpel gevoerd. Een andere Noorse invloed is een 2½roms nordlandsbåt, die opvalt door als eerste de haven uit te zijn. Effectief roeien is ongetwijfeld sneller dan bomen of jagen.

-Traditioneel zeemanschap komt van pas-

Het andere net wordt haaks op de dijk gezet in de hoop dat hier de vissen in zwemmen die langs de kust zwemmen. De stemming is goed als de laatste joon overboord gaat. De kluiver wordt gehesen en het scheepje komt meer tot leven. Staverse jollen zijn stevig gebouwde schepen van eikenhout, hebben een behoorlijk vlakke bodem en de mast staat er ongestaagd op. In Friesland geloven ze in een groot roerblad dat gestuurd wordt met een helmstok. Ondertussen varen in de buurt ruim 40 zeilende skûtsjes, jollen en andere schepen en eten wij de lunch van de motorkist. Tijdens de visserijweek is het uiteraard niet toegestaan om de motor te gebruiken, zelfs de schepen van 80-90 voet, gebruiken de motor zelfs niet bij het in en uit de haven manoeuvreren. In plaats daarvan gaan er trossen de wal op, vaarbomen, pikhaken, zeil en riemen zijn het gereedschap. Zo is het festival een manier om mensen te laten zien en te laten oefenen met de traditionele vaartechnieken van een tijd voor de verbrandingsmotor.

-Noorse invloeden in Hindeloopen-

Wanneer de netten gezet zijn zeilt de boot Hindeloopen in. Hier is een goede haven en is het tijd voor appeltaart in een café met rood geschilderde meubels. De rode kleur is sterk aanwezig en misschien zijn ook hier wel Noorse invloeden. Een bekende visserman uit Kristiansund is ook afkomstig uit Hindeloopen en in het café hangt een naambord met opschrift Haakon Adelstein. Samen met de sterke overeenkomst in uitspraken en taalgebruik in het lokale dialect is het duidelijk dat er voorheen veel contact was met Noorwegen. Als voorbeeld is het zeil voor de mast in het Noors fokk, wat uit het Nederlands komt, fok.

-Visveiling op de merk-

De volgende dagen is het zaak om bijtijds op te staan, de netten zitten vol met wolhandkrab en rode baars. Vandaag is de visveiling op de merk in Workum. Daarom zeilen de schepen de haven in om de vangst aan land te brengen in Workum. Vooral de krabben zitten behoorlijk vast in de netten, maar de stemming op de kant is goed. Er zijn vissers bij met goede vangsten. De netten worden uitgespreid op het gras en de vangst gesorteerd, voordat deze meegenomen wordt naar de leugenbank waar deze gewogen wordt op een grote weegschaal. Na het wegen wordt de vangst gesorteerd in doorzichtige plastic zakken en op een oude auto geladen, die vervolgens naar de merk rijdt. Daar is deze het

podium voor afslager Frans Bekema. Vele honderden mensen staan hier klaar. Wanneer er mensen zijn die geen vis willen kopen wordt hen geadviseerd om hun handen in hun zakken te houden en er niet al te geïnteresseerd uit te zien. Er zijn gelukkig genoeg mensen die wel vis willen kopen en de handel gaat goed. Bij de Jonge Vissers heeft het vissen veel bruikbare kennis opgeleverd en inzichten in het werk van hun voorouders en hun levensstijl.

-Gevarieerd jaarprogramma-

De stichting met de twee oude vissersboten heeft haar thuishaven in Workum. Ze proberen een gevarieerd aanbod te hebben gedurende het jaar. Voornamelijk op de donderdagavonden en enkele weekenden. Het liefst reisjes met overnachting bij relevante musea en tentoonstellingen bezoeken die het thema raken. Op die manier zijn jongeren, volwassenen en ouderen samen in verschillende situaties. Iedereen is welkom en het is belangrijk om zoveel mogelijk met zijn allen te regelen en dus ook samen eten maken, eten en afwassen etc. In plaats van dat de mobiele telefoon centraal staat. In het bijzonder zijn de volwassenen van 30 à 40 jaar heel belangrijk om een brug te slaan tussen de kennis van de oudere volwassenen en de leergierige jongeren. De stichting is actief op sociale media waar ze beelden delen van belevenissen en komende activiteiten aankondigen. De hele organisatie heeft twee groepen via WhatsApp. In de ene groep zitten alle direct betrokkenen, dit zijn zo'n 40 mensen. In de andere groep die 'hulptroepen' heet zitten 12 personen die meer ondersteunend bezig zijn voor de activiteiten en de schepen. De groep treft elkaar vooral bij de scheepswerf in Workum, waarbij de twee schepen natuurlijk altijd centraal staan. De grootte van de schepen is mooi om van alles te leren. De schepen zijn geschikt voor een bemanning van twee tot zes personen. Vier à vijf keer per jaar worden de schepen gebruikt voor een wedstrijd. Een andere bijzondere tocht is lopend naar Hindeloopen en met de jol terug of andersom, hierbij tussen Workum en Hindeloopen naar de vogels kijken. Het seizoen waarin de schepen gebruikt worden loopt van april tot november omdat het zoete water van het IJsselmeer kan bevriezen, echter door klimaatverandering is dit de laatste tien jaar maar zelden voorgekomen. Als het water bevriest kan er met een ijslee bijvoorbeeld naar het naastliggende Makkum gezeild worden.

-Neem de jeugd serieus-

De jeugdigen worden gerekruteerd via direct contact. Je moet minstens twaalf jaar oud zijn en kunnen naaien. Sommige hebben familie met een visserij achtergrond, anderen zijn gewoon van zichzelf nieuwsgierig. Over het algemeen vindt iedereen snel haar plek in de groep en bepaald dan ook zelf hoeveel die wil doen. Daarbij vindt iedereen het belangrijk om met de jongeren samen iets te doen en hun niet alleen maar belerend toe te spreken. Zo staat samenwerking bij eigenlijk alle activiteiten centraal. Er zijn veel die hun maritieme interesse hebben ontwikkeld bij de Jonge Vissers en die tegenwoordig op een professionele manier met schepen bezig zijn. Voor veel jongeren hebben de activiteiten bijgedragen aan hun persoonlijke ontwikkeling. De stichting heeft cursussen in navigatie, motoren, visserij, zeemanschap, onderhoud, zeilen tanen, netten boeten, splitsen en andere maritieme thema's. Vaak zijn iets oudere jongeren de cursusleiders. Bij een activiteit melden zich soms zomaar 12-15 jongeren. Men hoeft geen contributie te betalen om mee te mogen doen, maar om de activiteiten te financieren worden er allerlei maritieme waren gemaakt en verkocht. Daarbij heeft de stichting sponsoring gehad voor grote projecten zoals het restaureren van de schepen. De stichting is levendig en heeft een toenemende hoeveelheid activiteiten. Misschien ontstaat er een nauwer contact met de jonge vissers in Friesland.